

SOCIJALNE PROMJENE I TRANZICIJA U SVJETLU DRUŠTVENIH ZNANOSTI: PRIMJER SLOVENIJE

Frane ADAM, Matej MAKAROVIC
Fakulteta za društvene vede, Ljubljana

UDK: 30(497.4-69)"199"
Pregledni rad

Primljeno: 15. 5. 2001.

Autori se bave pitanjem kako su se društvene znanosti, tj. sociologija, politologija i ekonomija u Sloveniji u devedesetim godinama XX. stoljeća svojim istraživačkim radom odazivale na izazove povezane s uspostavljanjem predstavničke demokracije, tržišne ekonomije i vlastite državnosti. Otkrivaju vrlo temeljitu pokrivenost nekih istraživačkih područja i istodobno skromniji istraživački odziv na neke druge relevantne dvojbe i izazove (npr. stratifikaciju, strukture političkih stranaka, sudstvo itd.). Otvorenost ka međunarodnom istraživanju je prilično velika, iako bi morala, s obzirom na malobrojnost slovenskoga društva i njegova znanstvenog zajedništva, biti još veća.

✉ Frane Adam, Fakulteta za društvene vede, Institut za društvene vede, Kardeljeva pl. 1, 1000 Ljubljana, Slovenija.
E-mail: frane.adam@uni-lj.si

UVOD

Za slovensko društvo posljednje desetljeće dvadesetoga stoljeća bilo je razdoblje vrlo važnih strukturalnih promjena koje su obilježene dvjema transformacijama. Prva je bila uspostavljanje nezavisne države, što je slijedilo nakon neuspjeha "jugoslavenskog" projekta, a druga oblikovanje demokratske politike i tržišne ekonomije poslije pada komunističkoga projekta. Prvu transformaciju uglavnom povezujemo s uspostavljanjem državnosti na institucionalnoj razini, a druga se čini dosta dubljom. Naime, uključuje institucionalne promjene, primjerice razvoj demokratskih političkih institucija, privatizacije i tržišne liberalizacije. Te promjene obuhvaćaju također načine razmišljanja i djelovanja, pa i vrednote, mentalitet i stavove.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

U usporedbi s drugim društvima Istočne Europe, Slovenija je imala razmjerno dobru početnu osnovu koja je bila usko vezana s njezinom relativnom otvorenošću prema Zapadu još u vrijeme komunističkog režima, u gospodarskom, kulturnom i, djelomično, čak političkom smislu. Ostvarivala je 25-30% cjelokupnoga jugoslavenskog izvoza na zapadno tržište, iako je njezin broj stanovnika predstavljao samo nekih 8% jugoslavenskog. Slovenski su menadžeri imali dobro razvijene kontakte sa zapadnim partnerima. Takvi su se uspjesi odražavali u prilično visokom životnom standardu. Otvorenost za zapadne utjecaje pridonijela je brzini i načinu promjena u političkom životu. Osamdesetih se godina civilno društvo počelo brzo razvijati što je pridonosilo padu komunističkog režima. Također, zbog prilagodljivosti stare elite političke su promjene tekle prilično glatko. Zbog svoje ekonomske i socijalne stabilnosti te relativne etničke homogenosti Slovenija je uspjela izbjeći etničke konflikte, karakteristične za preostale dijelove nekadašnje Jugoslavije (vidi: Benderley i Kraft, 1994.). Bila je sposobna iskoristiti te prednosti za svoj budući razvoj. Ipak, neki su problemi, karakteristični za postkomunističku tranziciju, prisutni.

Ključna pitanja s kojima se društvo u cijelosti suočava i koja se odražavaju u društvenim znanostima možemo nazvati demokratizacijom, identitetom, globalizacijom i integracijom u EU te oblikovanjem tržišne ekonomije i društvenom kohezivnošću.

DEMOKRATIZACIJA I CIVILNO DRUŠTVO

Pitanje demokratizacije u slovenskom društvu promatra se s više gledišta:

1. Odnosi se na razvoj demokratskih političkih institucija koje omogućavaju učinkovito prihvaćanje i izvođenje odluka.
2. Demokratizacija je povezana s razvojem civilnog društva koje je sposobno artikulirati interese i nadzirati političku vlast.
3. Razvoj demokratske i učinkovite vlasti zahtijeva nastajanje kompetitivnih elita koje su sposobne nadzirati jedna drugu.
4. Demokratizacija, naposljetku, zahtijeva razvoj određene političke kulture koja se temelji na općem konsenzusu o temeljnim vrednotama i normama.

Institucije razvijajućeg demokratskog političkog sustava su uglavnom proučavali politolozi. Velik dio svoje pozornosti usredotočili su na zakonodavni dio vlasti u kojem su se zaista dogodile velike promjene. I demokratizacija i državnost zahtijevali su oblikovanje parlamenta koji bi bio manji, transparentniji i učinkovitiji od nekadašnje skupštine koju smo naslijedili od Socijalističke Republike Slovenije. Sukladno tome

je 1992. godine, na temelju novoga Ustava, ustanovljen nov državni sabor. Bio je pod povećalom opsežnih istraživanja, i s gledišta vlastite strukture i s gledišta procesa odlučivanja (Zajc, 2000.). Izvedena su također komparativna istraživanja o ulozi političkih stranaka i odbora unutar parlamenta u Sloveniji i drugih parlamenata u Srednjoj Europi. Ta su istraživanja, na jednoj strani, pokazala da se u Sloveniji parlamentarizam konsolidirao, a na drugoj su upozoravala na relativnu neuspješnost i parlamentarnog nadzora nad izvršnom vlašću i mehanizama za oblikovanje konsenzusa.

I drugi autori su posebnu pozornost posvetili odnosu između parlamenta i izvršne vlasti te uopće djelovanju državne uprave (Brezovšek, 1998.). U slovenskom kontekstu i u komparativnoj perspektivi proučavali su odnos između državne uprave i gospodarstva. U posljednje je vrijeme posebna pozornost posvećena proračunskim pitanjima (Ferfila i LeLoup, 1999.).

Spomenuta su istraživanja, barem djelomično, upozorila na glavna pitanja (ne)učinkovitosti slovenske državne uprave, posebno kada je riječ o izvršavanju usvojenih odluka i razine odgovornosti. Ipak, nisu bila posebno primijećena i ne čini se da su se spoznaje o njima u velikoj mjeri upotrebljavale u praksi. Na reforme državne uprave imaju više utjecaja pravni stručnjaci nego sociolozi i politolozi.

Neobično je da su znanstvenici s područja društvenih znanosti posvetili manje pozornosti trećem dijelu, tj. sudskim institucijama i problematici pravne države. To pogotovo iznenađuje kad se ima u vidu da se u javnim raspravama o sudstvu često spominje i naglašava njegova neučinkovitost, problemi s identitetom i, ponekad, čak problemi održavanja neovisnosti. Unatoč tomu, postoje i iznimke (vidi Vehovar, 2000.).

Uz te središnje institucije slovenske vlasti, pozornost slovenskih znanstvenika s područja društvenih znanosti privukli su i neki drugi oblici odlučivanja. Institucionalizacija socijalnoga partnerstva u Sloveniji odrazila se u raspravama o različitim procesima odlučivanja koji se temelje na institucionaliziranim pregovorima. To je vodilo u rasprave o neokorporativističkim aranžmanima (Stanojević, 1996.; Lukšič, 1994.b). Pozornost su također privukli drugi slični oblici vladanja, na primjer konsociativna demokracija (Lukšič, 1990.). Zanimljivo je da ovaj koncept u Sloveniji, koju su vodile "velike koalicije" od 1992. godine do lipnja 2000., iako veoma relevantan, ipak nije privukao veću pozornost.

Drugo, možda još važnije pitanje, koje se pojavilo u društvenom istraživanju, bilo je razvoj civilnoga društva. Zajedno s konceptom modernizacije i funkcionalne diferencijacije, ideja civilnoga društva nudila je snažnu teoretsku osnovu ne samo za kritiku deformacija unutar nekadašnjega komunističkog sustava, nego – u njegovim posljednjim godinama – i

kritiku komunističkog sustava kao takvog (vidi Bernik i Rončević, 2001.). Nakon pada komunističkog režima civilno društvo i pluralizam ostali su važni koncepti za analizu stupnja demokratskog razvoja, iako ih češće upotrebljavaju u širim javnim raspravama nego u strogo znanstvenom diskursu.

Ponajprije, istraživanjima javnoga mnijenja mjerena su razna gledišta slovenske javne sfere i njezinih vrijednosnih orijentacija. Devedesete godine dvadesetoga stoljeća donijele su dodatni razmah redovitih i sustavnih istraživanja javnoga mnijenja koja je izvodio Centar za istraživanje javnog mnijenja (danas Centar za istraživanje javnog mnijenja i masovnih komunikacija), poznat pod nazivom Slovensko javno mnijenje (SJM). Ta su istraživanja, pod vodstvom N. Toša, tekla kontinuirano od 1968. godine. Iako su mnoge indikatore s vremenom zamijenili drugi, moguće su vrlo zanimljive usporedbe u različitim razdobljima. Kao karakteristična istraživačka pitanja koja su omogućila dragocjenu empirijsku osnovu za mnoge rasprave, možemo spomenuti problem instrumentalističkoga prihvaćanja demokracije (Bernik i sur., 1996.), (ne)povjerenje u institucije (Toš, 1999.) i neka pitanja iz dnevne politike ili stajališta rada i okružja. Spomenimo također religiju i sekularizaciju (Toš i Potočnik, 1999.), nacionalnu sigurnost (Grizold, 1995.), nejednakost, obitelj, zdravlje i vrednote uopće. Istraživanja o religiji i okružju bila su dio *International Social Survey Programme*, a istraživanja o vrednotama izvođena su kao dio Svjetskog istraživanja vrednota (*World Values Survey*). Unatoč usponu, u devedesetim godinama od mnogih manjih samostalnih agencija za istraživanje javnog mnijenja Centar ostaje kao najvažnija pojedinačna institucija na tom području.

Od važnijih otkrića koja se tiču pitanja demokratizacije, a temelje se na ovim istraživanjima spomenimo samo neka:

– Slovenski državljani uopće prihvaćaju demokraciju kao sustav vladanja. To prihvaćanje možemo opisati kao instrumentalističko, jer demokraciju ne razumiju kao vrednotu samu po sebi, nego više kao sredstvo, ponajprije za poboljšanje općega ekonomskog položaja i blagostanja državljana (vidi Bernik i sur., 1996.).

– Povjerenje u političke institucije je relativno nisko. Posebna pozornost bila je namijenjena takozvanim protustranačkim sentimentima na koje su upozoravala istraživanja.

– Razina političke participacije nije posebno visoka i čini se da postupno opada.

Širok je interes bio i za religiozne tradicije i institucije te za njihov utjecaj na javno mnijenje i civilno društvo. Posebno možemo, naprimjer, spomenuti analize Rotara, Kerševana (1996.), Flerea (1999.), Smrkea (1996.) i Dragoša. Neki od njih su se pridružili žučnim javnim raspravama o "primjernoj" ulozi rimo-

katoličke crkve u javnoj sferi i pritom često kritizirali njezin javni utjecaj. Takve rasprave mogu ponekad otvoriti stara pitanja o vrijednosnoj neutralnosti društvenih znanosti nasuprot aktivnom angažiranju društvenih znanstvenika u – neizbježno ideološkim – raspravama.

Javna sfera je usko vezana s masovnim komuniciranjem koje je bilo predmetom raznih studija. U posljednje je vrijeme više pozornosti bilo posvećeno slobodi masovnih medija u kontekstu državnih regulacija i tržišnoga gospodarstva (Splichal, 1999.). To je pitanje izravno povezano s problemom relativne koncentracije vlasništva slovenskih masovnih medija koje može ugroziti medijski pluralizam. To se odrazilo i u nekim, iako ne brojnim, istraživanjima (Bašić-Hrvatini i Kerševan, 1999.).

Istraživanja slovenskoga javnog mnijenja sustavno su pratila glasačko ponašanje. I politolozi i sociolozi su analizirali različita gledišta političkih procesa (Adam, 1993.). Zanimljivi su bili također pokušaji analize strukture izbornih tijela glavnih političkih stranaka (Kropivnik, 1998.) upotrebom empirijskih podataka iz istraživanja SJM. Istraživanja su pokazala određenu stabilnost u potpori političkim strankama od različitih kategorija stanovništva. Ipak, povezanosti između tih kategorija i pojedinih stranaka nisu dostatno snažne da bi isključivale mogućnost važnijih promjena u budućnosti. Same su stranke bile obuhvaćene u nekim raspravama o njihovoj ulozi i statusu (Kranjc, 1992.; Lukšič, 1994.a), međutim, nije postojalo posebno zanimanje za sustavno proučavanje njihovih aparata i unutarnjih procesa odlučivanja. Djelomično se to, možda, mijenja tek u posljednje vrijeme, nakon što se pojavila studija koja zadire u ovo područje, iako je uglavnom ograničena na odnose između središnjeg aparata stranke i njezine poslaničke skupine (Krašovec, 2000.). Na drugoj su strani slovenske interesne skupine, za razliku od političkih stranaka, bile predmetom širokoga istraživanja, posebice u širem kontekstu posredovanja interesa i pri uporabi koncepta *policy*-analize (Fink-Hafner, 1996.).

Istraživanja javne sfere dopunjuju istraživanja o političkim liderima. Jedno od njih – oba su bila međunarodna – usredotočilo se na osobine vođa na lokalnoj razini; posebice na njihove vrednote i stajališta (Makarovič, 1993.). Drugo istraživanje proučavalo je mreže elita na nacionalnoj razini, njihove osobine, stavove, podrijetlo, međusobnu ovisnost i slično. To istraživanje, koje je dokazivalo razmjerno visok stupanj reprodukcije elita u Sloveniji, pokrenulo je opsežnu raspravu (koja pak na momente nije bila nimalo tolerantna). Relativan kontinuitet objašnjavali su ili kao znak društvene stabilnosti i odgovarajuće adaptacije "starih" elita, ili kao znak odsutnosti demokratskih procesa cirkulacije elita (više u Kramberger, 2000.).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

Osobine i uspjeh elita, njihov odnos s javnošću i mehanizmi-
ma za oblikovanje konsenzusa te provođenje usvojenih odlu-
ka usko su vezani s razvojnim pitanjima koja su vodila soci-
ološke analize u različite smjerove.

Stvarno djelovanje političkih institucija obično je ovisno
i o kulturnim okružjima, vrednotama i mentalitetu, pa je i to
bilo važan predmet proučavanja. Navesti možemo istraživa-
nja slovenskih politologa o političkoj kulturi, uključujući re-
gionalne komparacije, te o utjecaju političke kulture na djelo-
vanje javne uprave (Brezovšek, 1998.). Istraživanjima na tom
području pridonijeli su socijalni i kulturni antropolozi, a va-
žne rezultate postigli su i sociolozi i socijalni psiholozi (Ule i
Mihelj, 1995.). Naravno, te analize ne bi bile moguće bez
empirijskih podataka, posebice onih koje su davale redovite
analize SJM.

Još jedno gledište istraživanja, usko vezano s političkom
kulturom, obuhvaća političku tradiciju i povijest slovenskih
političkih organizacija te političke misli. Na ovom području mo-
žemo spomenuti istraživanja političkih povjesničara (Prunk,
1996.).

Možemo zaključiti da su glavni izazovi koji se odnose na
demokratizaciju društva prisutni u djelima slovenskih druš-
tvenih znanstvenika. Istraživanje je obuhvatilo političke insti-
tucije, tj. parlament i upravu, i sadržavalo temeljne analize jav-
noga mnijenja. U središtu istraživačkih djelatnosti su i istraži-
vanja političke kulture, analize interesnih skupina, medija, e-
lita i političkih tradicija. Pojednostavljen zaključak na temelju
ovih istraživanja mogao bi biti da je za Sloveniju karakteris-
tična "demokracija s deficitom". Institucionalna struktura, kul-
turna okružja i prevladavajući stavovi u javnoj sferi i unutar
elita su, u osnovi, demokratski. Ipak, neki nedostaci, kao instru-
mentalno razumijevanje demokracije, nedostatna učinkovi-
tost demokratskih institucija, nedostatno povjerenje u sustav,
ograničena cirkulacija elita, ograničen medijski pluralizam i
slično – još su uvijek prisutni. Znanstvenici su znali uvidjeti
te nedostatke i neke su njihove spoznaje pobudile pozornost
i u javnoj sferi i među elitama. Međutim, ne čini se da će spoz-
naje tih istraživanja postati temeljem bilo kakve važnije insti-
tucionalne reforme. S druge strane neka su druga gledišta u
društvenim znanostima bila samo skromno obrađivana ili čak
zanemarivana. To vrijedi ponajprije za sudsku vlast te unutar-
nju strukturu i djelovanje političkih stranaka.

IDENTITET

1000

Kao malobrojno društvo, Slovenija se suočava s dvojnim iza-
zovom. S jedne strane, mora se, zbog svoje malobrojnosti, o-
tvoriti kompleksnom međunarodnom okružju koje je u zna-
ku globalizacije, a, u užem smislu, europske integracije. S dru-
ge strane suočava se s problemom očuvanja osobnog identi-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

teta. Osim toga, tu su još pitanja očuvanja, razvijanja i međusobnih odnosa subnacionalnih i drugih identiteta unutar slovenskoga društva.

To se odražava u različitim raspravama o raznim gledištima identiteta. Mlinar i njegovi suradnici su ustanovili odnose između prostorno utemeljenih identiteta i sadašnjih globalizacijskih procesa (Mlinar, 1992.). Razvoj lokalnih identiteta je barem djelomično povezan s razvojem novih, modernijih oblika lokalne samouprave i s regionalizacijom Slovenije koja još uvijek ostaje otvoreno pitanje. Regije su proučavane u međunarodnom, posebno europskom, kontekstu (Bučar, 1995.).

Slovenija je, s etničkog gledišta, razmjerno homogena (približno 90% stanovnika su po svojoj etničkoj pripadnosti Slovenci). Zato etnička heterogenost niti približno nije problem kao na drugim područjima bivše Jugoslavije, niti je mogla imati ozbiljnijih posljedica. Unatoč tomu, etnička heterogenost je još uvijek važan predmet istraživanja koji, s obzirom na nedavne događaje u ovom dijelu Europe, teško možemo zanemariti. Pitanja etničkog identiteta, odnosa između etničkih skupina i manjina bila su tako predmet brojnih rasprava (Komic, 1999.; Novak-Lukanović, 1995.). Spomenimo neke studije slovenske manjine, ponajprije u Austriji i Italiji. Istraživanja s tog područja su se uglavnom provodila na Institutu za etničke studije u Ljubljani i u Europskom centru za etničke, regionalne i sociološke studije na Univerzitetu u Mariboru. Imamo i nekoliko teoretskih studija koje se bave pitanjima nacionalizma i nastajanja novih nacionalnih država u vrijeme globalizacije (Rizman, 1993.).

GLOBALIZACIJA I EUROPSKA INTEGRACIJA

Pitanje europske integracije uključuje kompleksne odnose između autonomije i globalizacije. S obzirom na njegovu posebnu važnost za slovensko društvo, namijenjena mu je bila razmjerno skromna sociološka pozornost. To je očito, posebno kad uspoređujemo sociološka istraživanja s raspravama iz ekonomije i – u manjoj mjeri – politologije. Ipak, čini se da zanimanje za ta pitanja u sociologiji raste. Istraživanja politologa, posebice onih koji se bave međunarodnim odnosima, proučavaju globalizaciju općenito (Svetličič, 2000.) i specifične probleme malih država unutar Europske unije (Svetličič, 1998.). U posljednje je vrijeme veći naglasak stavljen na odnos integracije i kulturne raznovrsnosti u Europi (Svetlik i Adigun, 2000.). Istraživanje tih pitanja obuhvaćalo je i neke komparativne studije u jugoistočnoj Europi (Srubar i Adam, 1998.).

Dio politoloških istraživanja usmjerio se na određena gledišta Europske unije. Kao primjer možemo spomenuti pitanje europske federalizacije i proučavanja njezinih posljedica te re-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

gionalizma (Bučar, 1995.). Slovenski politolozi su svjesni da države nisu više jedini relevantni akteri unutar Europske unije i to uvažavaju pri proučavanju procesa odlučivanja. Posljedica toga je istraživanje *policy*-mreža na razini EU, s naglašavanjem uloge interesnih skupina u europskom kontekstu (Fink-Hafner, 1997.).

MARKETIZACIJA I EKONOMSKA GLEDIŠTA TRANZICIJE

Slovenija je, slično kao i druge postsocijalističke države – ipak s ugodnijim početnim pozicijama – počela poslije 1990. godine radikalnije mijenjati svoj ekonomski sustav po modelu tržišno-kapitalističkih gospodarstava. S kasnijim asocijacijskim sporazumom (1997. godine) obvezala se da će svoju regulativu uskladiti s EU. Zapravo, riječ je bila o kompleksnom procesu koji je činio cijeli niz reforma i transformacija, od privatizacije do makroekonomske stabilizacije, prestrukturiranja i stvaranja novih poduzeća. Iako te promjene još nisu završene, već sada je vidljivo da se pod njihovim utjecajem preoblikovala cjelokupna društvena struktura. Došlo je do pomaka u raspodjeli moći i bogatstva, na razini poduzeća nastale su nove konstelacije u odnosu između menadžera i zaposlenih. Za Sloveniju je karakteristično – što je posljedica specifičnoga modela privatizacije u smislu "insajderstva", odnosno radničko-menadžerskog dioničarstva (*worker's and management buy-out*) – da se razvio tip "menadžerskog kapitalizma" (Szelenyi, 1995.) u kojem menadžeri, koji postupno postaju veći unutarnji vlasnici, preuzimaju način ponašanja vanjskih vlasnika (Kovač, 2000.; Prašnikar, 1999.).

S druge strane, došlo je do pojava koje su prije bile gotovo nepoznate – povećala se nezaposlenost, mnoga poduzeća su bankrotirala, od ljudi se zahtijeva više samoinicijativnosti. Pokazalo se da je mogućnost djelovanja u sve kompetitivnijem okružju nejednako raspoređena i da neke društvene skupine na to uopće nisu spremne (Bernik, 1994.).

Društvene znanosti, posebno ekonomija, pokušavaju ove procese i pojave opisati i objasniti. Neki društveni znanstvenici odigrali su aktivniju ulogu, ili kao vladini savjetnici i eksperti, ili su (bili) izravno uključeni u političko odlučivanje. Glavni zaključak je da su neke teme vrlo dobro obrađene, a istodobno postoje slijepe pjege, posebno kad je riječ o politički osjetljivijim temama ili o složenijim problemima.

Ako se najprije zadržimo na tome kako je (ponajprije) ekonomska znanost reflektirala opisane procese i kakva je rješenja predlagala, moramo početi od tri glavne paradigme: makroekonomske analize, mikropristupa i razvojne ekonomike (*economics of development*). Iako se u analizama i istraživanjima pojedinih ekonomista te paradigme prepleću, ipak je vidljivo

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

da imaju ugrađen specifičan kut gledanja te se u nekim točkama razlikuju u ocjeni gospodarskoga stanja i aktivnostima za njegovo poboljšanje. S jedne strane, riječ je o specijalizaciji i podjeli rada, a s druge, iz te podjele proizlazi različito vrednovanje gospodarskih procesa. Tako makroekonomska analiza naglašava usmjeravanje ekonomske politike na agregate kao što su rast BDP, proračun, javnofinancijski deficit, stanje na tekućem računu, odnosno vanjskotrgovinska bilanca, inflacija, monetarna stabilnost. Mikroekonomika proučava gospodarstvo s gledišta ponašanja poduzeća, menadžmenta i poduzetništva. Razvojna ekonomika usmjerena je na dinamične procese i uvažavanje neekonomskih čimbenika kao što su tehnološka modernizacija i transfer znanja, ljudski i socijalni kapital, sinergetski odnosi između poduzetnika, vlade i interesnih skupina u smislu aktivnije industrijske i razvojne politike.

Važno je da se predstavnici navedenih usmjerenja u nekim gledištima razlikuju u ocjeni dosadašnjega tijeka tranzicije u Sloveniji. Jedan od predstavnika makroekonomskoga pristupa ocjenjuje da je "slovenska tranzicija bila relativno uspješna, a njezina socijalna cijena niska" (Mencinger, 2000.a). To potvrđuje činjenicom da je (bio) od 1994. godine gospodarski rast visok (prosječno 4%), a posebno je važno da je bio dostignut vlastitim kapacitetima. Slovenija se do 1999. godine nije (pretjerano) zaduživala i nije imala vanjskotrgovinskoga deficita.

Druge države koje su dostigle takav ili još veći rast to su postizale stranim kreditima i uvozom kapitala. S tim u vezi, spomenuti ekonomist govori o posebnom slovenskom modelu za koji je karakteristična postupnost, odbijanje šok-terapije i opreznost s reformama te pozitivna uloga stare (menadžerske) elite. Problem te ocjene je u tome što nije detaljnije analizirano stanje u posljednje dvije godine, kad je došlo do vanjskotrgovinskoga deficita i unutarnje javnofinancijske nestabilnosti (iako ona još nije dramatična). Tako jedan od ekonomista, kojega možemo smatrati zastupnikom razvojne orijentacije, tvrdi sljedeće: "Relativno dobri gospodarski rezultati u 1999. godini bili su postignuti na račun slabljenja nacionalno-ekonomske ravnoteže i usporavanja vrlo potrebnih strukturalnih reforma" (Kovač, 2000.).¹

Kad je riječ o mikroekonomskom gledištu, valja spomenuti da je, doduše, bilo napravljeno nekoliko analiza privatizacije, ali postoji samo jedno veće i reprezentativnije istraživanje ponašanja poduzeća u procesu tranzicije koje je izvedeno u razdoblju između 1996. i 1998. godine, a obuhvaćalo je 150 velikih i srednjih poduzeća (Prašnikar, 1999.). To istraživanje potvrđuje ocjenu o privatizacijskom modelu koji je doveo

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

do toga da se smanjuju udjeli zaposlenih, a povećavaju udjeli menadžera. To, zapravo, znači da su menadžeri pobjednici tranzicije i u tom smislu možemo govoriti o menadžerskom kapitalizmu (vidi Szelenyi, 1995.). Istraživači misle da nije najvažnija vlasnička struktura (dakle, postojanje vanjskih vlasnika koji uz pomoć menadžmenta i nadzornog odbora kontroliraju događanja u poduzeću), nego "sposobnost menadžmenta da odgovarajuće reagira" (Prašnikar, 1999.). Tu se polazi od ocjene da su u nadzornim odborima nekih poduzeća previše utjecajni, odnosno nerazmjerno zastupljeni predstavnici zaposlenih koji su kratkoročno usmjereni i štete moći menadžmenta. Problem te ocjene je u tome što njezin autor istodobno kao primjer propulzivnog i uzročnog poduzeća navodi finsku Nokiu koja je potpuno drukčije vlasnički strukturirana od slovenskih poduzeća. On kaže: "Vlasnici poduzeća kakvo je Nokia, zamjenjuju menadžere preko noći da mogu od petnaest projekata izabrati jedan i odmah ga lansirati" (Prašnikar, 1999.: 5).

Sasvim sigurno je utemeljeno mišljenje koje naglašava dosta dobru osposobljenost slovenskih menadžera prema menadžerima u drugim tranzicijskim državama, ali ipak nije jasno je li njihova kompetencija, posebno kad je riječ o vlasničkoj strukturi, odgovarajuća podloga za dinamičniji gospodarski i tehnološki razvoj. Neke druge analize, naime, pokazuju da je menadžment bio učinkovit u razdoblju tranzicije, kad se povećala produktivnost (Slovenija je, zajedno s Poljskom, 1999. godine premašila razinu BDP-a iz 1988. godine, a druge tranzicijske države to još nisu postigle), iako je to dostignuto metodama "down-sizing" i drugim metodama racionalizacije, a manje tehnološkom modernizacijom i složenijim strateškim menadžmentom (Stanovnik, 1999.).

S gledišta razvojno orijentiranoga pristupa – koji, naravno, mora poštovati i makro i mikroekonomske parametre – položaj slovenskog gospodarstva je manje optimističan, iako njegovi zagovornici ne negiraju da je bila u tijeku tranzicije dostignuta relativna gospodarska stabilnost. Autori koji imaju takav pristup, ne uspoređuju Sloveniju samo s drugim tranzicijskim državama, nego postavljaju pitanje je li slovensko gospodarstvo sposobno približiti se u dogledno vrijeme razini gospodarstva EU. Pritom ne uzimaju u obzir samo rast BDP-a, nego i rast dodane vrijednosti i produktivnosti. Tu slovensko gospodarstvo – iako premašuje češko ili mađarsko – prilično zaostaje. U usporedbi, naime, s njemačkim ili irskim pokazuje približno tri do četiri puta manju dodanu vrijednost (Kos, 2000.).

Predstavnici razvojne ekonomike posebno naglašavaju sljedeće elemente razvoja i nacionalne kompetitivnosti: transfer znanja i tehnološku modernizaciju, izobrazbu, novo poduzetništvo i strateški menadžment, razvojnu strategiju na nacio-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIĆ, M.:
SOCIJALNE...

nalnoj razini i veću ulogu eksperata i znanstvenika u političkim i ekonomskim odlukama (Sočan, 2000.; Stanovnik, 1999.; Kovač, 2000.). Pritom naglašavaju značenje neposrednih inozemnih investicija (FDI) i ulogu "venture capitala" u stvaranju novih poduzeća. Slovenija bi morala povećati ulaganja u ljudski kapital (izobrazba, osposobljavanje i prekvalifikacija zaposlenih, odnosno nezaposlenih, razvoj i istraživanja) od sadašnjih 8,5% BDP na 12% BDP (Sočan, 2000.). Kad je riječ o nastajanju novih, posebno malih i srednjevelikih poduzeća, primjetna je stagnacija, dinamika je preslaba da bi taj sektor imao veću ulogu u inovacijskom i poslodavnom smislu. To na duži rok može ugroziti kompetitivnost slovenskoga gospodarstva i pogoršati stanje na području zapošljavanja (Kos, 2000.).

Na temelju tog pregleda gospodarskoga stanja, koje proizlazi iz kuta gledanja triju ekonomskih smjerova, možemo reći da je za Sloveniju karakteristična: 1) makroekonomska stabilnost (s tim da se u posljednje dvije godine povećava javnofinancijski deficit), 2) autonomna i dominantna uloga menadžera i njihova relativna uspješnost u posljednjim godinama tranzicije koja, ipak, još nije jamac za dinamičniji razvoj u sljedećim godinama, 3) relativno (u usporedbi s EU) zaostajanje "mekanih" razvojnih čimbenika kao što su ljudski i socijalni kapital.

SOCIJALNI TROŠKOVI TRANZICIJE

Već smo naveli ocjenu jednog makroekonomista o relativno niskoj socijalnoj cijeni tranzicije u Sloveniji. Pozivajući se na podatke iz *Human Development Index*, u kojem je Slovenija u posljednjem izvještaju na 29. mjestu (Češka, kao druga najbolja tranzicijska država, na 34. je mjestu), mogli bismo zaključiti da zdravstvo, školstvo i socijalna politika uspijevaju funkcionirati na nekoj primjerenoj razini odnosno da nije došlo do sloma socijalnoga sustava. S tim se može slagati, ali postoje i druge dimenzije socijalnih troškova. Ponajprije, riječ je o nezaposlenosti koja se u posljednjih nekoliko godina smanjila tako da sada iznosi 12-13%, odnosno približno 7-8%, ako upotrijebimo ILO metodologiju. Kad je riječ o siromaštvu, situacija, komparativno gledano, nije kritična, ali postoji pretpostavka da priličan broj ljudi živi gotovo na granici koja dijeli siromaštvo od relativnog blagostanja. Karakteristično za nacionalno kulturno okružje je da ljudi nerado pokazuju svoje siromaštvo, a i obratno, novi bogataši se (osim nekih iznimaka) ne eksponiraju i prilično su diskretni. Objavljeni podaci govore o prilično velikom nezadovoljstvu građana zbog socijalnih nejednakosti. Postoji mišljenje da su razlike između siromašnih i bogatih prevelike, iako objektivni podaci to u potpunosti ne potvrđuju.²

DRUŠTVENA KOHEZIVNOST

Iz podataka koje smo upravo naveli možemo zaključiti da nije došlo do dezintegracije društva i akutnih pojava anomalije. Postoji prilično visok stupanj kohezivnosti. Ipak, povećala se nesigurnost i rizik pojedinaca i društvenih skupina zbog uspostavljanja i očuvanja poželjnoga društvenog statusa i poželjnoga mjesta u sustavu socijalne stratifikacije. Neke su skupine posebno ranjive (nisko kvalificirani i slabije izobraženi, stari, odnosno umirovljenici, također ostarjeli seljaci, obitelji s više djece u kojima je jedan od roditelja nezaposlen...). Primjeri socijalne isključenosti (*social exclusion*) još su uvijek slabo istraženi, a sasvim sigurno raste broj ljudi koji, potencijalno, svakog trenutka mogu biti potisnuti na društveni rub (Trbanc, 1996.).

Uz socijalnoekonomske dimenzije društvene kohezivnosti, možemo govoriti i o drugim gledištama, primjerice o nacionalnoj identifikaciji, političkoj participaciji, povjerenju u središnje institucije države i civilnog društva, članstvu u neprofitno-volonterskim i nevladinim organizacijama, ukratko angažiranosti u smislu aktivnog državljanstva. Tu je – to proizlazi iz orisa političke kulture – situacija prilično nejasna i ambivalentna. Uopćeno, možemo reći da neka neformalna solidarnost još uvijek postoji (na razini obitelji i primarnih skupina, manje na razini civilnog društva) i da država još uvijek uspijeva socijalnom politikom ograničavati pojave akutne ekskluzije i dezintegracije. Spomenuti moramo da je ova tematika premalo proučavana, malo je podataka i cjelovitijih analiza (nešto više o tome možemo sada naći u Izvještaju o čovjekovu razvoju, UMAR, 2001.).

ZAKLJUČAK

Pad komunističkoga sustava sam po sebi nije vodio k bitnijim promjenama na području društvenih znanosti u istraživača i učitelja. Ali, sasvim sigurno su se u posljednjem desetljeću formirale ili počele formirati brojne nove javne i privatne institucije, i na području akademskog istraživanja i na području poučavanja.

Prilagođavanje društvenih znanosti novim okolnostima bilo je u velikoj mjeri uspješno. Kao što smo već pokazali, sociolozi, politolozi i drugi društveni znanstvenici uzeli su u obzir i analizirali razna politička, ekonomska i kulturna gledišta tranzicijskoga društva. Otkrili su mnoga pitanja koja su se odražavala u njihovu istraživačkom radu. Također su znali iskoristiti veze s međunarodnim znanstvenim okruženjem, uključujući i opsežna sudjelovanja u međunarodnim istraživačkim projektima i publikacijama. Ipak, s obzirom na relativnu malobrojnost slovenskoga društvenog i znanstvenog sustava, vje-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIČ, M.:
SOCIJALNE...

rojatno je potrebna još veća otvorenost prema međunarodnoj znanstvenoj zajednici.

S druge strane, barem u određenoj mjeri bili su izostavljeni ili samo djelomično obrađivani problemi kao što su stratifikacija i rastuća društvena nejednakost (što se djelomično popravlja tek u raspravama u posljednje vrijeme: vidi Kramberger, 2000.), procesi usvajanja odluka na nacionalnoj i lokalnoj razini, pravosudni sustav i operacionalizacija načela pravne države ili unutarnje strukture političkih stranaka. Skromna pozornost je obraćena i novim akterima koji su se pojavili u procesima tranzicije, naprimjer poduzetnicima, ili skupinama koje možemo smatrati "gubitnicima" tranzicije. Promatrano s metodološkoga gledišta, nedostaje studiozna uporaba studija slučaja (*case studies*), a, s druge strane, dolazi do izrazitoga oslanjanja na kvantitativne podatke iz istraživanja javnoga mnijenja. Moguća objašnjenja za odsutnost istraživačkoga zanimanja za neka područja mogu tražiti uzroke, naprimjer, u nedostatku osoblja, prezauzetosti ostalim (važnijim?) pitanjima ili, ponekad, možda, čak u nedostatku volje za analiziranje društva iz kritičnijega kuta gledanja.

Neka druga pitanja, kao što su reprodukcija i cirkulacija elita, stupanj demokratske razvijenosti slovenskoga društva ili javna uloga rimokatoličke crkve, doživjela su različite i čak protuslovne interpretacije. Razloge za to možemo barem djelomično tražiti u (ponekad latentnim) svjetovnim nazorima istraživača i u odsutnosti otvorene i tolerantne rasprave s izmjenjivanjem mišljenja unutar društveno-znanstvenog zajedništva. Možemo također primijetiti da je to zajedništvo prilično raspršeno i da u njemu nedostaje ekipni rad, a i njegovu uključenost u međunarodno znanstveno okružje trebalo bi još osnažiti.

BILJEŠKE

¹ U svojim kasnijim nastupima spomenuti je makroekonomist (Mencinger, 2000.b), na temelju analize EIPF (Ekonomski institut pri Pravnom fakultetu, prije poznat kao Bajtov institut), ustvrdio da je oslabila financijska stabilnost i da se u Sloveniji pojavljuju slične tendencije kao u drugim tranzicijskim državama.

² Detaljnije analize socijalne nejednakosti i siromaštva nalazimo u posljednjem Izvještaju o čovjekovu razvoju (UMAR, 2001.). U toj, u informativnom smislu bogatoj, publikaciji riječ je o slovenskoj verziji koncepcije *Human Development Index*.

LITERATURA

Adam, F. (ur.) (1993.), *Volitve in politika po slovensko*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Adam, F. i Tomc, G. (ur.) (1994.), *Small Societies in Transition: The Case of Slovenia*. Ljubljana: Slovene Sociological Association and Institute for Social Sciences.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIČ, M.:
SOCIJALNE...

Bašić-Hrvatini, S. i Kerševan, T. (1999.), Where Are the Borders of Media Capitalism in Slovenia?, *The Public*, 6, 2, str. 93-114.

Benderley, J. i Kraft, E. (1994.), 'Editors' Introduction'. U: *Independent Slovenia*. New York: St. Martin's Press.

Bernik, I., Malnar, B., Toš, N. (1996.), 'Die Paradoxa der instrumentellen Akzeptanz von Demokratie', *Österreichische Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 25, 3, str. 339-356.

Bernik, I. i Rončević, B. (2001.), 'Slowenien: Eine differenzierte Rezeption der differenzierten Theorie'. *Družboslovne razprave* (u tisku).

Bernik, I. (1994.), 'Der Uebergang von der heroischen in die prosaische Etappe: Slowenien'. U: A. Pradetto (ur.), *Die Rekonstruktion Ostmitteleuropas*. Opladen: Westdeutscher Verlag.

Bibič, A. (1994.), 'Slovenia'. U: H.-D. Klingemann, E. Mochmann, K. Newton (ur.), *Political Research in Eastern Europe*. Berlin and Bonn: Informationszentrum Sozialwissenschaften, str. 145-172.

Brezovšek, M. (1998.), 'Cultura politica nella pubblica amministrazione Slovenia'. U: *La pubblica amministrazione di frontea ll'Europa*. Bologna: Societa editrice "IlPonte Vecchio", str. 21-35.

Bučar, B. (1995.), International Cooperation of European Subnational Regions. *Journal of International Relations*, 2, 1/4, str. 4-17.

Ferfila, B. i Leloup, L. T. (1999.), *Budgeting, Management and Policy Making: A Comparative Perspective*. Ljubljana: Faculty of Social Sciences.

Fink-Hafner, D. (1996.), Organized Interests as Policy Actors in Slovenia. U: A. Ágh i G. Ilonszki (ur.), *Parliaments and Organized Interests*. Budapest: Hungarian Centre for Democracy Studies, str. 222-240.

Fink-Hafner, D. (1997.), The Role of Interest Organisations in the Europeanisation of Slovenian Policy-making. *Journal of International Relations*, 4, 1/4, str. 130-147.

Fink-Hafner, D. (2000.), Political Science in Slovenia. U: H.-D. Klingemann (ur.), *Political Science in Central and Eastern Europe: Ten Years After the Revolution*. Berlin: Sigma.

Flere, S. (1999.), Church-state Relations in Slovenia in the Nineties. *Facta Universitatis. Series Philosophy and Sociology*, 2, 6, str. 23-26.

Grizold, A. (1995.), The National Security in Slovenia: The View of Public Opinion. *Balkan Forum*, 3, 3, str. 173-206.

Kerševan, M. (1996.), *Cerkev, politika, Slovenci po letu 1990*. Ljubljana: Enotnost.

Komac, M., Župančič, J., Winkler, P. (1999.), *Protection of Ethnic Communities in the Republic of Slovenia*. Ljubljana: Institute for Ethnic Studies.

Kos, M. (2000.), Zamiranje ustanavljanja malih podjetij, *Ampak*, 1, 2, str. 19-21.

Kovač, B. (2000.), Kakovost slovenskih menedžerjev kot intelektualni kapital slovenskega gospodarstva U: *Zbornik računovodij in finančnih revizorjev Slovenije*. Ljubljana.

Kramberger, A. (ur.) (2000.), Mechanisms of Social Differentiation in Slovenia. *Journal of Social Sciences*, 26.

Krašovec, A. (2000.), *Moč v političnih strankah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIČ, M.:
SOCIJALNE...

Kranjc, S. (1992.), *Razvoj strank in strankarskega pluralizma na slovenskem (1988-1991)*. Ljubljana: Inštitut za družbene vede.

Kropivnik, S. (1998.), *Slovenski volivci v geografskem, družbenem in ideološkem prostoru: Analize volitev v letih 1990 in 1992*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lukšič, I. (1990.), Kritika temeljnih konceptov teorije konsociativne demokracije, *Anthropos*, 22, 5/6, str. 136-155.

Lukšič, I. (1994.a), *Stranke in strankarstvo*. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.

Lukšič, I. (1994.b), *Liberalizem versus korporativizem*. Ljubljana: ZPS.

Makarovič, J. (1993.), 'The Slovenia National Report'. U: B. M. Jacob, K. Ostrowski, H. Teune (ur.), *Democracy and Local Governance*. Honolulu: Matsunaga Institute for Peace, University of Hawai'i, str. 167-194.

Mencinger, J. (2000.a), Sadovi kontinuitete, *Delo*, August, 26.

Mencinger, J. (2000.b), Deset let pozneje. *Gospodarska gibanja* (Junij), EIPE, Ljubljana.

Mlinar, Z. (ur.) (1992.), *Globalization and Territorial Identities*. Aldershot: Avebury.

Novak-Lukanovič, S. (ur.) (1995.), *Overlapping Cultures and Plural Identities*. Ljubljana: Slovenian National Commission for Unesco and Institute for Ethnic Studies.

Novak, M. (1996.), Poverty: facts and feelings. *Družboslovne razprave*, 12, 22/23, str. 84-98.

Prašnikar, J. (ur.) (1999.), *Poprivatizacijsko obnašanje slovenskih podjetij*. Ljubljana: GV.

Prunk, J. (1996.), *A Brief History of Slovenia: Historical Background of the Republic of Slovenia*. Ljubljana: Založba Grad.

Rizman, R. (1993.), 'The Sociological Dimension of Conflicts between Ethnonationalisms'. U: S. Devetak, S. Flere, G. Seewann (ur.), *Kleine Nationen und ethnische Minderheiten in Umbruch Europas*. Munich: Slavica Verlag.

Smrke, M. (1996.), *Religija in politika: Spremembe v deželah prehoda*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Sočan, L. (2000.), Nova ekonomija in razvoj. *Ampak*, 1, str. 21-23.

Splichal, S. (1999.), Ownership, Regulation and Socialisation: Rethinking the Principles of Democratic Media. *Javnost*, 6, 2, str. 5-24.

Srubar, I., Adam, F. (ur.) (1998.), Problems of European Integration: The Case of Southern and East Central European Countries, University of Erlangen and University of Ljubljana, *Družboslovne razprave*, vol. 14, nr. 26.

Stanojevič, M. (1996.), *Socialno partnerstvo: Modeli industrijskih odnosov ob koncu 20. stoletja*. Ljubljana: Enotnost.

Stanovnik, P. (1999.), *Analiza mednarodne konkurenčnosti Slovenije*. Ljubljana: Institute of Economic Research.

Stanovnik, T. (1992.), Perception of Poverty and Income Satisfaction. *Journal of Economic Psychology*, 13, str. 57-69.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIČ, M.:
SOCIJALNE...

Stanovnik, T i Stropnik, N. (1998.), *Impact of Social Transfers on Poverty and Income Inequality in Slovenia: A Comparison between the Pre-transition and the Post-transition Period*. Ljubljana: Institute for Economic Research.

Svetličič, M. (1998.), *Slovenian State Strategy in the New Europe*. Esbjerg (Denmark): Sydjysk Universitetsforlag.

Svetličič, M. (2000.), Implications of Globalization for Small Transitional Economies in Central and Eastern Europe. *Global focus*, 12, 1, str. 51-64.

Svetlik, I., Adigun, I. (ur.) (2000.), *Managing Cultural Diversity: Implications for the EU Integration*. Ljubljana: Inštitut za družbene vede.

Szelenyi, I. (1995.), The Rise of Managerialism: the New Class after Fall of Communism. Collegium Budapest/Institute for Advanced Study, *Discussion Paper*, Nr. 16.

Toš, N. (1999.), *Zaupanje Slovencev v demokratični sistem*. Ljubljana: Liberalna akademija and Znanstvena knjižnica FDV.

Toš, N. i Potočnik, V. (1999.), Religion und Kirche in Slowenien. U: M. Tomka, N. Toš, P. M. Zulehner (ur.), *Religion und Kirchen in Ost(Mittel)Europa*. Ostfildern: Schwabenverlag, str. 233-366.

Trbanc, M. (1996.), Social Exclusion: The Concept and Data Indicating Exclusion in Slovenia. *Družboslovne razprave*, 12, 22/23, str. 99-114.

Ule, M. i Miheljak, V. (1995.), *Prihodnost mladine*. Ljubljana: DZS.

UMAR (2001.), *Poročilo o clovekovem razvoju*. Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Vehovar, U. (2000.), *Tretja veja oblasti na Slovenskem v obdobju trojnega prehoda*: doktorska disertacija. Ljubljana.

Zajc, D. (2000.), *Parlamentarno odločanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Social Change and Transition in the Light of Social Sciences: The Case of Slovenia

Frane ADAM, Matej MAKAROVIČ
Faculty of Social Sciences, Ljubljana

The authors deal with the issue, how social sciences, i.e. sociology, political science and economics, reflected in their research the challenges in Slovenia of the 1990s, related to the establishment of representative democracy, market economy and statehood. They note a very high level of research interest and substantial results in some areas, while some other relevant topics (e.g. stratification, the structures of political parties, judiciary, etc.) are quite modest. There is a high level of openness to the international research community, though it should be even greater, especially due to the small size of the Slovene society and its scientific community.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 11 (2002),
BR. 6 (62),
STR. 995-1011

ADAM, F.,
MAKAROVIČ, M.:
SOCIJALNE...

Gesellschaftliche Wandel und Transition im Licht der Gesellschaftswissenschaften: Das Beispiel Slowenien

Frane ADAM, Matej MAKAROVIČ
Fakultät für Gesellschaftswissenschaften, Ljubljana

Die Verfasser beschäftigen sich in ihrer Arbeit mit der Frage, inwiefern die Gesellschaftswissenschaften, d.h. inwiefern die Forschungstätigkeit im Bereich von Soziologie, Politologie und Ökonomie in den 90er Jahren des 20. Jahrhunderts in Slowenien den Herausforderungen, die mit der Einführung von Repräsentativdemokratie, Marktwirtschaft und Eigenstaatlichkeit einhergingen, gerecht werden konnte. Es erweist sich, dass bestimmte Forschungsgebiete sehr gründlich abgedeckt waren; wiederum andere relevante Fragen (z.B. Stratifizierung, Struktur politischer Parteien, Gerichtsbarkeit) stießen bei den Wissenschaftlern auf ein geringes Interesse. In Slowenien ist eine recht große Offenheit für die internationale Forschung zu beobachten, doch müsste dieses Interesse noch größer sein, da die slowenische Gesellschaft und ihre wissenschaftliche Gemeinde nicht sehr umfangreich sind.